

Cirkulärnr: 1989:84
Diariernr: 1989:1463
Handläggare: Ulf Edling
Avdsek: KT Räddn
Datum: 1989-07-04
Mottagare: Kommunstyrelsen
Räddningsnämnden
Räddningschefen
Rubrik: Räddningskostnadsnämnden
Bilagor: Räddningskostnadsnämndens utlåtande nr 14/1989
Räddningskostnadsnämndens utlåtande nr 15/1989
Räddningskostnadsnämndens utlåtande nr 16/1989

Räddningskostnadsnämnden

Härmed översändes för kännedom räddningskostnadsnämndens utlåtande nr 14/1989, 15/1989, och 16/1989, som avgavs på sammanträde 1989-06-20.

SVENSKA KOMMUNFÖRBUNDET Kommunaltekniska avdelningen

Jane Cederqvist

Ulf Edling

RÄDDNINGSKOSTNADSNÄMNDEN

UTLÅTANDE

nr 14/1989

Härnösands kommun

Försäkringsbolaget Atlantica m fl

Ombud: advokaten Karl Johan Dhunér, Advokatfirman Morssing o Nycander.

Den 20 juni 1988 kl 11.07 emottog Sjöräddningscentralen i Härnösand larm från M/S Visten. Larmet avsåg i första hand läkar- och transporthjälp för en besättningsman som brännskadats vid en brand ombord. Det framkom under fortsatta kontakter med fartyget att det alltjämt brann ombord och att ytterligare en besättningsman saknades. Fartyget uppgavs ha ankrat upp vid Välön mellan Hemsön och fastlandet.

Då ankringsplatsen ligger långt från något hamnområde blev Sjöfartsverket enligt räddningstjänstlagens (1986:1102) 27 § ansvarigt för räddningstjänstinsatserna och sjöräddningsledaren vid sjöräddningscentralen i Härnösand utsågs till räddningsledare.

Personal från såväl kustbevakningen som räddningskåren i Härnösand anlände så småningom till haveristen. Maskinrumsbränderna kunde släckas cirka 17 timmar efter larmet och omkring 24 timmar efter larmet bogserades fartyget till Härnösands hamn. Då kvarstod alltjämt vissa brandhårdar i lastrummet, vilka dock kunde släckas bl a efter rökdykarinsatser. Släckningsarbetet var i sin helhet avslutat ca 33 timmar efter det första larmet.

Den brännskadade mannen hade tidigare omhändertagits av kustbevakningen och den saknade besättningsmannen hade återfunnits död ca 10 timmar efter larmet.

Räddningskåren i Härnösand, Timrå och Kramfors har genom Härnösands kommun fakturerat Sjöfartsverket med kr 48 988 för tiden 1988-06-20 kl 11.10 - 16.00 för räddningstjänst och livräddning, samt Rederi Sandfirden B.V, med kr 236 691 för

tiden 1988-06-20 kl 16.00--1988-06-22 kl 08.00 avseende egendomsräddning, dvs brandsläckning, eftersläckning och bevakning.

Sjöfartsverket har betalt sin faktura.

Tvist föreligger mellan räddningstjänsten i Härnösands kommun samt försäkringsbolaget Atlantica, huruvida de åtgärder som företagits under olika skeden av händelseförloppet är att betrakta som sådan kommunal räddningstjänst som avses i 2 § räddningstjänstlagen eller om de faller under annans ansvarsområde.

_____ o

Med räddningstjänst enligt räddningstjänstlagen (2 §) avses de räddningsinsatser som staten eller kommunerna skall svara för vid olyckshändelser och överhängande fara för olyckshändelser för att hindra och begränsa skador på människor eller egendom eller i miljön. För att de statliga eller kommunala räddningsorganen skall vara skyldiga att ingripa måste emellertid flera kriterier vara uppfyllda. Vilka dessa kriterier är framgår av 2 § 3 st. Det bör härvid observeras att alla de i lagtexten angivna fyra kriterierna samtidigt måste vara uppfyllda för att förutsättningar skall finnas för en samhällsinsats. Kriterierna är desamma som återfanns i förarbetena till 1974 års brandlag. Det är denna definition av räddningstjänst som Atlantica åberopar till stöd för sin uppfattning i kostnadsfrågan, nämligen att kostnaderna skall åvila samhället.

Av betydelse i det nu aktuella ärendet är emellertid att ta ställning till huruvida insatser, som utförs på havet utanför det kommunala hamnområdet, kan anses vara sådan räddningstjänst som avses i 2 § räddningstjänstlagen.

Av 27 § i räddningstjänstlagen framgår att Sjöfartsverket skall inom Sveriges sjöterritorium, med undantag för vattendrag, kanaler, hamnar samt andra insjöar än Vätern, Vättern och Mälaren, svara för efterforskning och räddning av människor som är eller kan befaras vara i sjönöd och för sjuktransporter från fartyg. Vidare skall kustbevakningen svara för räddningstjänsten när olja eller andra skadliga ämnen har kommit ut i vattnet.

Det primära syftet med första punkten i den angivna paragrafen är att efterforska och rädda människor. Det enklaste sättet att ingripa kan i många fall vara att även rädda fartyget, t ex genom att förse ett sjunkande fartyg med pumpar. Av propositionen (prop 1985/86:170) framgår emellertid att sjöräddningsorganen inte i någon större utsträckning skall tas i anspråk för att rädda egendom.

Det har ansetts osäkert om en kustkommun enligt 1974 års brandlag hade skyldighet att släcka bränder ombord på fartyg ute till havs i den del av Sveriges sjöterritorium som hör till kommunens område.

I sin kommentar till den nya räddningstjänstlagen, "Räddningstjänst" har Edling, Frid och Lewensjö gjort följande tolkning av regler och praxis:

" Kommunen är enligt räddningstjänstlagen skyldig att ingripa vid olyckor ombord på fartyg inom de vattenområden där de statliga sjöräddningsorganen inte svarar för sjöräddningstjänst - alltså i kanaler, inre vattendrag, hamnområden och insjöar utom de tre största. Brandbekämpningen i dessa vatten ingår i räddningskårens allmänna skyldighet att rädda egendom inom kommunens område och är alltså kommunal räddningstjänst. För att räddningskåren skall vara skyldig att ingripa vid en brand ombord måste förutsättningarna i 2 § tredje stycket vara uppfyllda. Räddningsinsatser skall alltså vara nödvändig med hänsyn till bl a behovet av ett snabbt ingripande. Det skall understrykas att fartygsägaren själv svarar för den grundläggande brandberedskapen ombord. Varje fartyg skall enligt lagen (1965:719) om säkerheten på fartyg ha utrustning för livräddning och brandskydd ombord. Besättningen skall givetvis också vara utbildad så att den kan hantera materielen. Den statliga fartygsinspektionen kontrollerar utrustningen och räddningskunnandet hos

besättningen. De statliga sjöräddningsorganen är skyldiga att släcka brand ombord på fartyg som befinner sig till havs, i kustvattnen, Värnern, Vättern och Mälaren bara om det fordras för att människor skall kunna räddas. Den brandsläckning som i övrigt behöver ske i dessa vattenområden för att egendom skall kunna räddas är som nyss framgått en uppgift för besättningen ombord på fartyget. Vi anser inte att kommunens räddningskår är skyldig att rädda egendom i den del av sjöterritoriet utanför hamnområdet som hör till kommunen. Detsamma gäller vatten i de stora sjöarna där staten svarar för sjöräddningstjänst. Om räddningskåren har resurser kan det emellertid vara lämpligt att den hjälper till, t ex att släcka en brand på ett fartyg även utanför det område där kommunen svarar för räddningstjänsten".

Räddningskostnadsnämnden ansluter sig till den tolkning av räddningstjänstlagen i aktuella delar som gjorts i den ovan citerade lagkommentaren. Mot denna bakgrund anser nämnden att det brandsläckningsarbete som skett till havs utanför det kommunala hamnområdet ej skall vara kommunal räddningstjänst. Det brandsläckningsarbete som skett inom kommunens hamnområde - sedan fartyget av hamnmyndigheterna tillåtits anlöpa hamnen - är dock att betrakta som kommunal räddningstjänst. Mot denna bakgrund skall Härnösands kommun svara för kostnaderna för brandsläckningen den 21 juni 1988 mellan kl 14.30 - 20.00, dvs med ett belopp av kronor 26 901:50 och redaren svara för kostnaderna för övriga åtgärder under tiden mellan den 20 juni 1988 kl 16.00 och den 22 juni kl 08.00, dvs med ett belopp av kronor 209 790:20.

Stockholm den 20 juni 1989

Carl G Persson

Ulf Edling

Vid behandlingen av detta ärende har i nämnden tjänstgjort som ledamöter Carl G Persson, ordförande samt Age Brändström, Kjell Arne Landgren och Roland Öhrn. Utlåtandet är enhälligt.

RÄDDNINGSKOSTNADSNÄMNDEN

UTLÅTANDE

Nr 15/1989

Försäkringsbolaget Skandia

Malmö kommun

I anslutning till en brand 1987-05-25, på Södermans Reindustri AB, Emiltorpsgatan 11 i Malmö företag Malmö brandkår en restvärdesräddningsinsats. Försäkringsbolaget Skandia har hemställt om Räddningskostnadsnämndens utlåtande om det inte åligger kommunen att inom ramen för räddningstjänstlagstiftningen genom en direkt insats i akutskedet begränsa effekterna från en skada till att sprida sig till lokaler som ännu inte är direkt berörda av skadan.

_____ o

Av räddningstjänstlagen framgår såväl vad som är att anse som räddningstjänst, som räddningsledarens skyldighet att - efter avslutad räddningsinsats - underrätta ägaren om behov av bevakning, restvärdeskydd, sanering och återställning.

Med räddningstjänst avses i lagen (2 §) de räddningsinsatser som staten eller kommunerna skall svara för vid olyckshändelser och överhängande fara för olyckshändelser för att hindra och begränsa skador på människor eller egendom eller i miljön. Skyldighet för räddningsorganen att ingripa föreligger dock endast om alla de i 2 § 3 st angivna kriterierna är uppfyllda samtidigt.

Räddningsorganens skyldighet att ingripa gäller till dess det inte finns någon risk för ytterligare skador. Den kommunala räddningstjänsten övergår i allmänhet från räddningstjänst till röjnings-, återställnings- och saneringsåtgärder samt restvärdeskydd. Det kan vara svårt att dra en skarp gräns mellan ägarens och de medverkandes, - dvs samhället, försäkringsgivaren och ägaren -, skyldigheter. Särskilt stora är dessa gränsdragningsproblem under en pågående räddningsinsats. Försiktighetsskäl talar därför ofta för att räddningsorganens insatser fortsätter någon tid efter det att risken för ytterligare skador är avvärdad. Gränsdragningen mellan räddningstjänst och andra åtgärder blir direkt avgörande för uppdelningen av det ansvar i bl a ekonomiska frågor som räddningsorganen och ägaren/försäkringsgivaren till en byggnad eller en anläggning har.

1

Enligt 53 § i räddningstjänstlagen skall räddningsledaren, efter avslutad räddningsinsats, underrätta ägaren eller innehavaren av den räddade egendomen om erforderligt behov av bevakning, restvärdeskydd, sanering och återställning. Räddningstjänsten skall pågå till dess att det inte är någon risk för en ny skada eller att en skada som uppstått inte skall förvärras. Det är räddningsledaren som ensam avgör när räddningsinsatsen skall avslutas.

För åtgärderna efter räddningsinsatsen svarar enligt lagen ägaren eller innehavaren av egendomen. Bevakning, restvärdeskydd, sanering och återställning skulle i annat fall i onödan kunna binda räddningsstyrkor i beredskap vid skadeplatser och därigenom minska möjligheterna för dem att ingripa vid andra olyckor som inträffar.

Sekundärskador kan emellertid uppstå mycket snabbt, t ex i samband med bränder. Om ägaren eller innehavaren vill undvika ytterligare kostnader måste han därför så tidigt som möjligt vidta åtgärder. Även för försäkringsgivarna är det givetvis av stort intresse att återställningsarbetet kan igångsättas så snart som möjligt. Det är mot denna bakgrund som Svenska Kommunförbundet och FSAB (Försäkringsbranschens Service AB) har träffat en överenskommelse om restvärdeskydd i samband med brand. Försäkringsgivarna har härvid gett Larmtjänst AB i uppdrag att organisera restvärdeskyddet.

För att övergången mellan å ena sidan räddningsinsatser och å andra sidan restvärdesarbetet skall gå smidigt tecknar Larmtjänst AB s k restvärdesräddningsavtal med kommunerna. Ett sådant avtal innebär att kommunens räddningskår mot särskild ersättning åtar sig att efter skador utföra åtgärder som åstadkommer en torr, och i samband med brand, också rökfri miljö. Syftet är att förhindra eller minska följdskador som annars kan uppstå.

Räddningsledaren kan besluta om en insats enligt restvärdesavtalet. Det kan också en behörig representant för försäkringsgivaren, den som äger den skadade egendom eller Larmtjänsts restvärdesledare göra. Restvärdesinsatsen är normalt begränsad till att omfatta fyra timmar.

Såsom framgår av det ovan anförda är innebörden av räddningstjänstbegreppet liksom åtgärder efter en avslutad räddningsinsats som syftar till att förhindra eller förvärra följdskador reglerade i räddningstjänstlagen. Den praktiska organisationen av restvärdesräddningen har vidare lösts genom en överenskommelse mellan Kommunförbundet och FSAB.

I det nu aktuella fallet - som Skandia åberopat för ett principuttalande av nämnden - handlar det enligt nämndens bedömning om restvärdeskydd. I gällande lagstiftning finns icke stöd för en tolkning som innebär att själva räddningsinsatsen skall omfatta jämväl restvärdeskydd.

Nämnden anser emellertid inte att beslut om restvärdeskydd i någon form kan fattas utan hänsynstagande till de individuella förutsättningarna från fall till fall. Av denna orsak kan inte heller något principiellt ställningstagande göras i frågan.

Stockholm den 20 juni 1989

Carl G Persson

Ulf Edling

Vid behandlingen av detta ärende har i nämnden tjänstgjort som ledamöter Carl G Persson, ordförande samt Age Brändström och Roland Ohrn.

I beslutet deltog ej Kjell Arne Landgren.

RÄDDNINGSKOSTNADSNÄMNDEN

UTLÅTANDE

Nr 16/1989

Raskab AB

Ombud: Hansa Företag Försäkringsaktiebolag.

Upplands-Bro kommun

Vid 21.30-tiden den 8 oktober 1987 utbröt brand i Raskab ABs anläggning för förädling av pappers- och virkesavfall till bränslekross i Högbytorp, Upplands Bro kommun. Bolaget ägs av Skafab AB och Ragn Sells med hälften vardera. Första brandstyrka anlände 21.44 från Upplands Bro och kl 22.10 anlände jourhavande brandingenjör till platsen och beslöt tillkalla förstärkningar från Järfälla och Sigtuna kommuner.

Brandkårens huvudinriktning var att begränsa brandens spridning i vindriktningen och att hindra branden att nå ett intilliggande träflisupplag. Denna målsättning uppnåddes.

Det antända lagret av bränslekross uppgick till ca 10 000 ton och var lagrat på en asfaltplatta om ca 30 000 m². Djupet i massorna uppgick som mest till 8 - 10 m och brandens djup kunde i sin tur variera från några centimeter till troligtvis flera meter. Släckningsarbetet inriktades på att vattenbegjuta ytan för att därigenom förhindra spridning. Som lämpligast släckmetod slutgiltigt bedömdes s k lämpning, dvs att med maskiner bit för bit gräva fram de glödande och pyrande massorna från djupet och samtidigt vattenbegjuta dessa.

Ca kl 05.00 konstaterade räddningsledaren att vattenbegjutningen över den brända ytan hade nått den effekten att en vidare brandspridning på ytan kunde uteslutas varefter ägaren på platsen underrättades om att räddningstjänstskedet upphörde kl 05.15.

För det fortsatta arbetet organiserades genom ägarens försorg en släckningsstyrka med personal från Ragn-Sells, Skafab och fristående entreprenörer. Detta släckningsarbete, som i huvudsak innebar omlämpning, pågick i ca en vecka. Den 16 oktober ansågs släckningsarbetet helt slutfört och släckningsstyrkan upplöstes.

Ägaren till Raskab AB har vidare genom sitt ombud till stöd för sin uppfattning i sakfrågan framfört att under det första dygnet efter det att brandförsvaret lämnat platsen spreds elden vid upprepade tillfällen och antände skogsområdet som gränsar till anläggningen. Denna uppgift vitsordas emellertid inte av räddningschefen.

Tvist råder mellan kommunen och ägaren Raskab AB om tidpunkten för räddningstjänstens övergående i bevaknings- och eftersläckningskede.

Vad som avses med räddningstjänst i räddningslagens mening, anges i räddningslagens 2 §. Där anges även de fyra villkor, vilka samtliga skall vara uppfyllda för att skyldighet för stat eller kommun att företa en räddningsinsats skall föreligga.

Det villkor som i detta sammanhang är av särskilt intresse är "omständigheterna i övrigt". Till omständigheterna i övrigt hör enligt lagens förarbeten de möjligheter den hotade egendomens ägare har att själv avvärja eller begränsa skadorna. Detta kan ske genom någon som kan särskilt anlitas, t ex ett entreprenad - eller reparationsföretag. Kostnaderna som dessa åtgärder leder till för ägaren skall inte påverka bedömningen. Ett motiv till detta ställningstagande från lagstiftarens sida har varit att syftet med samhällets räddningstjänst inte är att befria den enskilde från kostnader för att i stället föra över dem till det allmänna. Mot denna bakgrund kan den enskilde således tvingas vidkännas betydande kostnader för egna insatser.

Av 31 § räddningstjänstlagen framgår vidare att det är räddningsledaren ensam som bestämmer vilka styrkor och andra resurser som räddningsorganen skall använda vid den aktuella insatsen. Det är vidare räddningsledaren ensam som för befälet på olycksplatsen och avgör hur länge insatsen skall pågå och när räddningstjänstskedet skall avslutas.

I det förevarande fallet har räddningschefen i sitt yttrande redogjort för orsakerna till det lämpliga i att avbryta räddningstjänstinsatsen kl 05.15 den 9 oktober. Räddningskostnadsnämnden finner ingen anledning att göra någon annan bedömning av ärendet. Kostnaderna för insatserna efter kl 05.15 den 9 oktober skall därför inte åvila kommunens räddningstjänst.

Räddningskostnadsnämnden har uttalat sig i ett liknande ärende den 1 mars 1979, utlåtande nr 10/1979.

Stockholm den 20 juni 1989

Carl G Persson

Ulf Edling

Vid behandlingen av detta ärende har i nämnden tjänstgjort som ledamöter Carl G Persson, ordförande, samt Age Brändström, Kjell Arne Landgren och Roland Öhrn. Utlåtandet är enhälligt.